

Реферат на тему: "Проблема молодії людини у суспільстві за твором Стендаля "Червоне і чорне""

Стендаль

РЕФЕРАТ

на тему:

Проблема молодії людини у суспільстві
за твором Стендаля "Червоне і чорне"

У 1828 році Стендаль набрів на сюжет досить сучасний. Джерело було не літературне, а реальне, яке відповідало інтересам Стендаля не тільки по своєму суспільному змісті, але і по крайній драматичності подій. Тут було те, чого він давно шукав: енергія і пристрасть. Історичний роман уже був не потрібний. Тепер потрібно інше: правдиве зображення сучасності, і не стільки політичних і суспільних подій, скільки психології і щиросердечного стану сучасних людей, що незалежно від власного бажання готують і створюють майбутнє.

"Молоді люди, подібні Лаффаргу (одному з прототипів головного героя роману "Червоне і чорне"), — писав Стендаль, — "якщо їм вдається одержати гарне виховання, змушені трудитися і бороти з існуючим нестатком, чому і зберігають здатність до сильних почуттів і жахаючу енергію. Разом з тим у них легко вразливе самолюбство". А тому що зі сполучення енергії і самолюбства нерідко народжується честолюбство, Стендаль закінчив характеристику молодії людини наступним зауваженням: "Ймовірно, усі великі люди будуть відтепер вихідцями з класу, до якого належить пан Лаффарг (він був робітником — червонодеревцем). Колись Наполеон сполучив у собі ті ж риси: гарне виховання, палку уяву і крайню бідність.

Психологія Жюльєна Сореля (головного героя роману) і його поведінка пояснюються класом, до якого він належить. Це психологія, створена Французькою революцією. Він трудиться, читає, розвиває свої розумові здібності, носить пістолет, щоб захистити свою честь. Жюльєн Сорель на кожному кроці виявляє зухвалу хоробрість.

Отже, у Франції, де панує реакція, немає простору для талановитих людей з народу. Вони задихаються і гинуть, немов у в'язниці. Той, хто позбавлений привілеїв і багатства, повинний для самооборони і, тим більше, щоб домогтися успіху, пристосовуватися. Поведінка Жюльєна Сореля обумовлена політичною обстановкою. Нею зв'язані в єдине і нерозривне ціле картина вдач, драматизм переживань, доля героя роману.

Жюльєн Сорель — один із самих складних персонажів Стендаля. Син провінційного теслі став ключем до розуміння рушійних сил сучасного суспільства і перспектив його

подальшого розвитку. Жюльєн Сорель — це майбутня революція.

Стендаль давно був впевнений у тому, що революція буде зроблена молодими людьми з незабезпечених шарів суспільства, які одержали освіту і навчилися мислити. Він відмінно знав, що революція XVIII століття була зроблена такими молодими людьми,— про це говорили і її прихильники, і вороги.

Жюльєн Сорель — юнак з народу. К. Ліпранді виписав з роману слова, що характеризують Жюльєна в соціальному відношенні: "син селянина", "молодий селянин", "син робітника", "молодий робітник", "син теслі", "бідний тесля". Справді, син селянина, що має лісопилку, повинний працювати на ній, як і його батько, брати. По своєму соціальному стані Жюльєн — робітник (але не найманий); він чужий у світі багатих, вихованих, утворених. Але й у своїй родині цей талановитий плебей з "вражаюче своєрідним обличчям" — немов бридке каченя: батько і брати ненавидять "щуплого", марного, мрійливого, рвучкого, незрозумілого їм юнака. У дев'ятнадцять років він виглядає як заляканий хлопчик. А в ньому таїться і клекоче величезна енергія — сила ясного розуму, гордого характеру, непохитної волі, "шаленої чутливості". Його душа й уява — полум'яні, в очах його — полум'я.

Це — не портрет байронічного героя, подібного до Корсара, Манфреду. Стендалю необхідно було, щоб читач відчув і побачив, яка величезна і дорогоцінна людська енергія, пробуджена в "нижчих" класах епохою французьких революцій, переповняє цього обдарованого юнака з народу і, не знаходячи виходу, живить усе більш палаючий в ньому "священний вогонь" честолюбства. Про трагічну непотрібність цієї народної енергії в реакційну епоху і написаний роман Стендаля. Жюльєн стоїть у підніжжя соціальної сходинки. Він відчуває, що здатен на великі діяння, які підняли б його. Але обставини ворожі йому.

У 1838 році Стендаль відзначив, що неприборкана уява Жюльєна — одна з найважливіших особливостей його характеру: "Десятьма роками раніше автор, бажаючи намалювати чуттєвої і чесної молоді людини, зробив його, створивши Жюльєна Сореля, не тільки честолюбним, але також з головою, переповненою уявою й ілюзією. У цьому сполученні (загострена чутливість і чесність, сила уяви, честолюбство і віра в ілюзію) — уся неповторно-індивідуальна своєрідність характеру Жюльєна, кристалізації його почуттів, його наскрізної дії.

У Жюльєне Сореле уява підлегла шаленому честолюбству. Честолюбство саме по собі не негативна якість. Французьке слово "ambition" означає і "честолюбство" і "спрагу слави", "спрагу почесностей" і "прагнення", "спрямованість"; честолюбства, як сказав Ларошфуко, — не буває при щиросердечній млявості, у ньому — "жвавість і запал душі". Честолюбство змушує людини розвивати свої здібності і переборювати труднощі.

За що Жюльєн не візьметься — жвавість і запал душі його роблять чудеса. Його психофізіологічна організація — чудовий по чутливості, швидкості і бездоганності дії апарат; про це подбав Стендаль-фізіолог. Жюльєн Сорель подібний кораблю, оснащеному для великого плавання, і вогонь честолюбства в інших соціальних умовах,

що надають простір для творчої енергії народних мас, допоміг би йому перебороти саме важке плавання. Але тепер умови сприяють не Жюльєну, і честолюбство змушує його пристосовуватися до чужих правил гри: він бачить, що для досягнення успіху необхідні тверда егоїстична поведінка, удавання і лицемірство, войовнича недовіра до людей і завоювання переваги над ними.

Але природна чесність, великодушність, чутливість, що піднімають Жюльєна над оточенням, вступають у протиріччя з тим, що йому диктує в існуючих умовах честолюбство.

Наскрізна дія честолюбця Жюльєна Сореля було типовим для епохи. Клод Липранди відзначає, що багато памфлетистів, історики, журналісти, політичні публіцисти зі збурюванням писали в роки Реставрації про кар'єризм, жорстоку боротьбу за місце під сонцем, як про "мерзенність століття". Герой "Червоного і чорного", -нагадує К. Ліпранді, -"характерний для свого часу", "глибоко правдивий". І літератори епохи Стендаля бачили, що образ Жюльєна "правдивий і сучасний". Але багатьох бентежило те, що автор роману змело, надзвичайно ясно і рельєфно виразив історичний зміст теми, зробивши свого героя не негативним персонажем, не пронозою-кар'єристом, а обдарованим і заколотним плебеєм, якого соціальний лад позбавив усіх прав і в такий спосіб змусив бороти за них, не вважаючи ні з чим.

Стендаль свідомо і послідовно протиставляє видатні дарування і природну шляхетність Жюльєна його "злосчастному" честолюбству. Видно, якими об'єктивними обставинами обумовлена кристалізація войовничого індивідуалізму талановитого плебея. Ми переконуємося й у тім, наскільки згубним для особистості Жюльєна виявився шлях, на який його штовхнуло честолюбство.

Герой "Пікової дами" Пушкіна, Герман, молодий честолюбець "із профілем Наполеона і душею Мефістофеля", він, як Жюльєн, "мав сильні пристрасті і вогненну уяву". Але йому далека внутрішня боротьба. Він розважливий, твердий і всією істотою спрямований до своєї мети — завоюванню багатства. Він дійсно ні з чим не вважається і подібний оголеному клинку.

Таким же, бути може, став би і Жюльєн, якби перешкодою перед ним не виникав безперестану він сам— його шляхетний, палкий, гордий характер, його чесність, потреба віддаватися безпосередньому почуттю, пристрасті, забуваючи про необхідність бути розважливим і лицемірної. Життя Жюльєна — це історія його безуспішних спроб цілком пристосуватися до суспільних умов, у яких тріумфують низинні інтереси. "Пружина" драматизму у творах Стендаля, герої яких молоді честолюбці, -говорить французький письменник Пиці Вайян у книзі "Досвід драми", — цілком полягає в тому, що ці герої "змушені насилувати свою багату натуру, щоб відігравати мерзенну роль, що вони собі нав'язали". Ці слова точно характеризують драматизм внутрішньої дії "Червоного і чорного", в основі якого щиросердечна боротьба Жюльєна Сореля. Патетика роману — у перипетіях трагічного єдиноборства Жюльєна із самим собою, у протиріччі між піднесеним (натурою Жюльєна) і низинним (його тактикою, яка диктується суспільними відносинами).

Жюльєн погано орієнтувався і в новому для нього суспільстві. Усе було там раптове і незрозуміле, і тому, вважаючи себе бездоганим лицеміром, він постійно робив помилки. "Ви надзвичайно необережні і необачні, хоча відразу це і непомітно,— говорив йому абат Пірар.— І, однак, по цей час серце у вас добре і навіть великодушне, і розум великий".

"Усі перші кроки нашого героя,— пише Стендаль від свого імені,— цілком упевненого в тім, що він діє як не можна більш обережно, виявилися, як і вибір духівника, украй необачними. Введений в оману тією самовпевненістю, який відрізняються люди з уявою, вона приймали свої наміри за факти, що вчинилися, і вважав себе неперевершеним лицеміром. "уви! Це єдина моя зброя! — міркував він.— Будь цей інший час, я б заробляв свій хліб справами, що говорили б самі за себе перед обличчям ворога".

Усі ці помилки були, власне кажучи, жорстокою критикою сучасного суспільства у всіх його поверхах і разом з тим характеристикою наївного і "природного" Жюльєна.

Виховання діставалося йому з працею, тому що вимагало постійного самознищення. Так було в будинку Реналь, у семінарії, у паризьких світських колах. Це позначалося в його відношенні до улюблених жінок. Його контакти і розриви з г-жею де Реналь і Матильдой де Ла-Моль свідчать про те, що він майже завжди надходив так, як підказувало йому спонукання хвилини, потреба виявити свою особистість і бунтувати проти будь-якого дійсного чи удаваного образу. А кожна особиста образа він розумів як суспільну несправедливість.

Г-жа де Реналь бачила в ньому Робесп'єра, але Жюльєн не хотів бути Робесп'єром. Зразком для нього назавжди залишився Наполеон, якому він хотів наслідувати в усьому. Спрага стати чи Наполеоном Робесп'єром була особливістю молоді з бідних родин, що створювала цю епоху. Книговидавців цікавили тільки твору, у яких зображувалися палкі пристрасті, що викликали бурхливі захвати читачів і театральної публіки. "Ці почуття були необхідні молодим людям, що хотіли йти але шляху Бонапарта і Робесп'єра".

Характер Жюльєна Сореля був намічений ще в 1818 році, коли Стендаль писав перший варіант "Життя Наполеона" характер рішучий, похмурий, що не відволікається ніякою дитячою забавою спершу викликав ненависть усіх маленьких французів, його товаришів по школі, що розуміли його тверду рішучість як вороже відношення до їх марнославства. Наполеон, бідний, маленького росту, до того ж упевнений у тім, що його батьківщину пригноблюють французи, уникав усякого суспільства. Через десяток років характер Наполеона, його любов до самотності і відношення до навколишнього одержали вираження в Жюльєні Сорелі.

Поведінка Жюльєна визначене ідеєю природи, який він хотів наслідувати, але в реставрованій монархії, хоча б і з Хартією, це неможливо, тому приходить "з вовками вжити" і діяти так, як діють інші. Його "війна" із суспільством відбувається приховано, а робити кар'єру, з його погляду— значить підривати це штучне суспільство заради іншого, майбутнього і природного.

Жюльєн Сорель — синтез двох, начебто прямо протилежних, напрямків філософської і політичної 19 століття. З одного боку — раціоналізм у сполученні із сенсуалізмом і утилітаризмом, — необхідна єдність, без якого ні те, ні інше не могло б існувати відповідно до законів логіки. З іншого боку — культ почуття і натуралізм Руссо.

Він живе немов у двох світах — у світі чистої моральності й у світі розумового практицизму. Ці два світи — природи і цивілізації — не заважають один одному, тому що обоє разом вирішують одну задачу, побудувати нову дійсність і знайти для цього вірні шляхи.

Жюльєн Сорель прагнув на щастя. Своєю метою він поставив повагу і визнання світського суспільства, що він проникнув завдяки своїй ретельності і талантам. Сходячи по сходам честолобства і марнославства, він начебто наближався до заповітної мрії, але щастя зазнав він тільки в ті годинник, коли, люблячи г-жу де Реналь, був самим собою.

Це була щаслива зустріч, повна взаємного співчуття і симпатії, без раціоналістичних і класових перешкод і перегородок, зустріч двох людей природи — таких, які повинні бути в суспільстві, створеному за законами природи.

Г-жа де Реналь цілком віддалася своєму почуттю, але домашній учитель діяв інакше — він увесь час думав про своє суспільне становище.

Подвійне світосприймання Жюльєна виявлялося стосовно господарки будинку Реналей, — він образив її, коли вона запропонувала йому кілька луїдорів для покупки білизни і просила не говорити про це чоловіку. Г-жа де Реналь залишається для нього представницею класу багатіїв і тому ворогом, і все його поводження з нею викликано було класовою ворожнечею і повним нерозумінням її натури:

"Тепер полюбити г-жу де Реналь для гордого серця Жюльєна стало чимось зовсім немислимим". Вночі в саду йому приходить у голову заволодіти її рукою — тільки для того, щоб у темряві посміятися над її чоловіком. Він насмілювався покласти свою руку поруч з її рукою. І отут його охопив трепет; не усвідомлюючи, що він робить, він обсилав жагучими поцілунками протягнену йому руку, — "але може бути, — додає Стендаль, — вони здавалися жагучими тільки г-жі де Реналь?"

Це "може бути" має подвійний сенс. Сам Жюльєн тепер не розумів, що він почував, і, мабуть, забув про причину, що змусила його ризикувати цими поцілунками. Соціальний зміст його відносин до закоханої жінки зникає, і вступає у свої права давно починалася любов.

Уже піддавшись цьому почуттю, він став міркувати, може бути, краще доглядати за подругою його господарки? Адже сама господарка тому і вибрала його в коханці, що їй зручно тут з ним зустрічатися.

Що ж таке цивілізація? Це те, що заважає природного життя душі. Міркування Жюльєна про те, як він повинний надійти, як відносяться до нього інші, що вони про нього думають, — це всією надуманою, викликаною класовою структурою суспільства, то, що суперечить природі людини і природному сприйняттю дійсності. Діяльність

розуму тут суцільна помилка, тому що розум працює в порожнечі, не маючи під собою твердої основи, ні на що не спираючи. Основа раціонального пізнання — це відчуття безпосереднє, не підготовлене ніякими традиціями, що йде від душі. Розум повинний перевіряти відчуття у всій їхній масі, робити з них правильні висновки і робити висновки в загальних поняттях.

Він проникає в спальню г-жи де Реналь. Відбувається деяке замішання. "І отут у Жюльєна вилетіли з голови всі його марнолюбні бредні, і він став просто самим собою. Бути відкинутим такою чарівною жінкою показалося йому найбільшим нещастям. У відповідь на її докори він кинувся до її ніг і обхопив коліна. А тому що вона продовжувала сварити його... він раптом розридався... любов, що він до себе вселив, і те несподіване враження, яке зробили на нього її принадності, дарували йому перемогу, якої він ніколи не досяг би... своїми незграбними хитростями". Так Жюльєн Сорель з людини цивілізації перетворюється в людину природи, з почуттями природними і, отже, справді суспільними, на яких повинні виникнути закони гуртожитку. І він, ніколи до того не знав любові і ніким, не улюблений, випробував блаженство бути самим собою.

Історія взаємин між плебеєм-завойовником і аристократкою Матильдою, що нехтує безхарактерну світську молодь, безприкладна по оригінальності, точності і тонкості малюнка, по природності, з який зображені почуття і вчинки героїв у самих незвичайних ситуаціях.

Жюльєн без пам'яті був закоханий у Матильду, але ні на хвилину не забував, що вона в ненависному таборі його класових ворогів. Матильда усвідомить свою перевагу над навколишнім середовищем і готова на "шаленості", щоб піднятися над нею. Але її романтика — чисто головна. Вона вирішила, що стане урівень зі своїм предком, чие життя було повно любові і відданості, небезпек і ризику.

Надовго опанувати серцем розумової і норовливої дівчини Жюльєн може лише зломивши її гординю. Для цього треба ховати свою ніжність, заморожувати пристрасть, в розрахунок застосовувати тактику великодосвідченого денді Коразова. Жюльєн насилує себе: знову він повинний не бути самим собою. Нарешті, зарозуміла гордість Матильди надламана. Вона вирішує кинути виклик суспільству і стати женою плебея, упевнена, що тільки він гідний її любові. Але Жюльєн, уже не вірячи в сталість Матильди, і тепер змушений відігравати роль. А прикидатися і бути щасливим — неможливо.

Так само як у його відносинах з г-жой Реналь, Жюльєн боявся обману і презирства з боку закоханої в нього жінки, а Матильде іноді здавалося, що він веде з нею фальшиву гру. Сумніву виникали часто, "цивілізація" заважала природному розвитку почуттів, і Жюльєн побоювався, що Матильда разом із братом і шанувальниками глузують з нього, як над плебеєм, що збунтувався. Матильда відмінно розуміла, що він не вірить їй. "Треба тільки уловити такий момент, коли в нього загоряються очі,— думала вона.— тоді він допоможе мені брехати".

Любов, що починається, зростаючи протягом місяця, прогулянки по саду, блискучі

очі Матильди і відверті розмови, мабуть, тривали занадто довго, і любов перетворювалася в ненависть. Залишаючись наодинці із собою, Жюльєн мріяв про помсту. "Так, вона красива,— говорив Жюльєн, блискаючи очима як тигр,— я опаную нею, а потім піду. І горі тому, хто спробує мене затримати!" Так неправильні уявлення, викликані суспільними традиціями і хворим самолюбством, викликали болісні роздуми, ненависть до улюбленої істоти й убивали здорову думку. "Я захоплююся її красою, але боюся її розуму",—говорить підписаний ім'ям Меріме епіграф до глави за назвою "Влада юної дівчини".

Любов Матильди почалася тому, що Жюльєн став аргументом у її боротьбі проти сучасного суспільства, проти помилкової цивілізації. Він був для неї порятунком від нудьги, від механічного салонного існування, новиною психологічного і філософського плану. Потім він став зразком нової культури, побудованої на іншому початок — природному, особистому і вільному, начебто навіть керівником у пошуках нового життя і мислення. Лицемірство його було відразу зрозуміле як лицемірство, як необхідність для того, щоб сховати справжнє, у моральному відношенні більш зроблене, але для сучасного суспільства неприйнятне світорозуміння. Матильда зрозуміла його як щось родинне, і ця духовна єдність викликала замилювання, дійсну, природну, природну любов, що захопила її цілком. Ця любов була вільною. "У мене з Жюльєном,— міркувала Матильда, як завжди, наодинці із собою,— ніяких контрактів, ніяких нотаріусів, що випереджають міщанський обряд. Усі буде героїчним, усі буде надано випадку". А випадок тут розуміється як воля, можливість надходити так, як того вимагає думка, потребу душі, голос природи й істини, без придуманого суспільством насильства.

Вона потай пишається своєю любов'ю, тому що бачить у цьому героїзм: полюбити сина теслі, знайти в ньому щось гідне любові і зневажити думкою світла,— хто б міг зробити таке? І вона протиставляла Жюльєна своїм великосвітським шанувальникам і мучила їхніми образливими порівняннями.

Але це "боротьба із суспільством". Так само як навколишні її виховані люди, вона хоче завоювати увагу, зробити враження і, як це ні дивно, апелювати до думки великосвітської юрби. Оригінальність, який вона домагається явно і таємно, її вчинки, думки і пристрасті, що розпалюються при завоюванні "виняткової істоти, що нехтує всіх інших",— усе це викликано опором суспільству, бажанням ризикувати, щоб відрізнитися від інших і піднятися до висот, яких нікому не досягти. І це, звичайно, диктат суспільства, а не вимога природи.

Ця любов до себе зв'язана з любов'ю до нього — спочатку беззвітної і не дуже ясної. Потім, після довгого болісного аналізу психології цієї незрозумілої і привабливої особистості, виникають сумніви,— може бути, це тільки удавання, для того щоб женитися на багатій маркізі? І, нарешті, начебто без великих основ, тріумфує впевненість у тім, що жити без нього неможливо, що щастя не в собі, а в ньому. Це перемога природного почуття, що пульсує в далекому, ворожому суспільстві. Погроза втратити усе, що було задумано, усі, чим вона пишалася, змусила Матильду мучитися і навіть, може бути, любити по-справжньому. Вона начебто зрозуміла, що в ньому її

щастя. "Схильність" до Жюльєну нарешті восторжествувала над гордістю, "яка, з тих пір як вона себе пам'ятала, панувала в її серце безроздільно. Ця гордовита і холодна душа вперше була охоплена полум'яним почуттям".

Боротьба природи з цивілізацією, із протиприродною системою суспільних відносин начебто закінчується перемогою природних людських почуттів. Зникла спрага почестей і слави, розрахунки на торжество у світлі, що Матильда нехтує так само, як Жюльєн. Перешкоди переборені. Для Матильди існує тільки любов-пристрасть, що прославляла книга про любов як єдине справді людське, природне почуття. Жюльєн звільнився від необхідності ховати від її пристрасть, що володіє їм.

Якщо любов Матильди дійшла до божевілля, то Жюльєн став розважливим і холодної. І коли Матильда, щоб врятувати його від можливого замаху на його життя, сказала: "Прощай! Біжи!", Жюльєн нічого не зрозумів і був ображений: "Як це неминуче случается, що навіть у найкращі їхні хвилини ці люди завжди ухитряються чим-небудь зачепити мене!" Він дивився на неї холодним поглядом, і вона розплакалася, чого колись ніколи не бувало.

Одержавши величезні землі від маркіза, Жюльєн став честолубцем, як говорить Стендаль. Він думав про сина, і в цьому також, мабуть, позначалася його нова пристрасть — честолубство: це його створення, його спадкоємець, і це створить йому положення у світлі, а може бути, і в державі. Його "перемога" перетворила його в іншу людину. "роман мій зрештою завершився, і я зобов'язаний цим тільки самому собі. Я зумів змусити полюбити себе цю дивовижну гордячку,— думав він, поглядаючи на Матильду,— батько її не може жити без її, а вона без мене..." Душа його впивалася, він ледь відповідав на палку ніжність Матильди. Він був похмурий і мовчазний". І Матильда стала його боятися. "У її почуття до Жюльєну прокралося щось неясне, щось схоже на жах. Ця черства душа пізнала у своїй любові усе, що тільки доступно людській істоті, викоханому серед надмірностей цивілізації, якими захоплюється Париж".

Довідавшись, що його хочуть зробити незаконним сином якогось високопоставленого де Ла-Верне, Жюльєн став холодний і зарозумілий, тому що припустив, що він дійсно незаконний син великої людини. Він тільки і думав, що про славу і про свого сина. Коли він став лейтенантом полку і сподівався незабаром одержати чин полковника, він став пишатися тим, що раніше його дратувало. Він забув про справедливість, про природний борг і утратив усе людське. Про революцію він перестав і думати.

Серед безлічі припущень про значення роману "Червоне і чорне" можна знайти версію, по якій Стендаль замаскував під таємними квітами два почуття, що вирують і володіють духом Жюльєна Сореля. Пристрасть — щиросердечний порив, моральна спрага, неприборканий, беззвітний потяг, і честолубство — спрага чинів, слави, визнання, дія не по моральних переконаннях у прагненні до мети — ці два почуття бороли в Жюльєні, і кожне мало право володіти його душею. Автор розділив героя на

двох частин, на двох Жюльєнів: жагучого і честолюбця. І обое вони домоглися поставлених цілей: Жюльєн, схильний до природних почуттів, з відкритою душею, домогся любові пані де Реналь і був щасливий; в іншому випадку честолюбство і холоднокровність допомогли Жюльєну завоювати Матильду і положення у світі. Але щасливим від цього Жюльєн так і не став.

Література, використана в підготовці реферату:

1. Стендаль "Червоне і чорне". "Правда". М. — 1959
2. Я. Фрид "Стендаль: нарис життя і творчості". "Художня література". М.-1967
3. Жан Прев "Стендаль: досвід дослідження літературної майстерності і психології письменника". "Художня література" М.-1960
4. Б. Г. Реизов "Стендаль: художня творчість". "Художня література". Л.-1978

1

5